

Atıf/ Citation

Duran, M. Ali. "Filistin Taksim Planı ve İngiliz Manda İdaresinin Sona Ermesinin Cumhuriyet ve Ulus Gazetelerine Yansımaları (1947-1948)." *İsrailiyat: İsrail ve Yahudi Çalışmaları Dergisi*, no. 8 (Yaz 2021): 44-62.

FİLİSTİN TAKSİM PLANI VE İNGİLİZ MANDA İDARESİNİN SONA ERMESİNİN CUMHURİYET VE ULUS GAZETELERİNE YANSIMALARI (1947-1948) ¹

M. Ali DURAN

Dr., Bağımsız Araştırmacı
Ph.D., Independent Researcher
<https://orcid.org/0000-0003-0131-8099>
<mehmetaliduran66@gmail.com>

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Gönderim Tarihi: 30.11.2020, Kabul Tarihi: 30.06.2021

Öz: Tarihî süreç içerisinde Filistin sadece Orta Doğu'da değil dünyada da kalıcı izler bırakan pek çok olaya sahne olmuştur. Özellikle I. Dünya Savaşı sonrasında Filistin'in İngiliz Manda İdaresi altına girmesi, bölgedeki taşları yerinden oynatmıştır. Bu süreçte bir yandan Filistin'e doğru yaşanan yoğun Yahudi göçü, diğer yandan Arapların göçlere olan tepkisi ve tarihsel vatan vurgusu bölgedeki çatışmaları da beraberinde getirmiştir. Yaşanan bu durum Filistin meselesinin çözülmesi için birtakım planların gündeme gelmesine neden olmuştur. II. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte bölgedeki çatışmalar nispi olarak zayıflamış olsa da savaş sonrası tekrar başlamıştır. II. Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle birlikte Filistin'in geleceğinin belirlenmesi meselesi Birleşmiş Milletlerin gündemine alınmıştır. BM Genel Kurulu 29 Kasım 1947'de Filistin'in bir Yahudi ve bir Arap devletine taksim edilmesi yönünde karar vermiştir. Yahudilerce taksim planı kabul edilmiş olsa da Filistinliler, komşu Arap devletleri ve Arap Birliği bunu reddetmiştir. Ayrıca Türkiye, Arap ülkeleriyle aynı safta yer alarak 1947 Taksim Kararı'nı reddetmiş ve Filistin'in bir bütün olarak Filistinlilere ait olduğu yönünde tavır almıştır. 14 Mayıs 1948 gecesini İngiliz Manda İdaresi yönetiminin tamamının Filistin'i terk etmesiyle beraber buradaki yirmi sekiz yıllık İngiliz mandası sona ermiştir. Aynı gün, Filistin'deki Yahudi yerleşimciler tek taraflı olarak İsrail Devleti'nin bağımsızlığını ilan etmiştir. Bu makalede Filistin'in Birleşmiş Milletler tarafından taksim kararı ve İngiliz mandasının sona ermesinin *Cumhuriyet* ve *Ulus* gazetelerine yansımaları ele alınmıştır.

¹ Bu makale *Dördüncü Uluslararası İsrail ve Yahudilik Çalışmaları Konferansı*'nda (7-10 Aralık 2020) aynı başlıkla sözlü bildiri olarak sunulmuş ve *Bildiri ve Öz Kitabı*'nda Özet metni yayınlanmış çalışmanın gözden geçirilmiş ve genişletilmiş biçimidir.

Bu belge ticari kullanım amacı ve içerik değişikliği dışında kaynak gösterilmesi koşuluyla yayınlanmış makalenin tüm kullanımına (çevrimiçi bağlantı verme, kopyalama, baskı alma, herhangi bir fiziksel ortamda çoğaltma, dağıtma vb.) izin veren [Yaratıcı Ortaklıklar Atf-GayriTicari-Türetilemez 4.0 \(CC BY-NC-ND 4.0\) lisansı](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/) altında yayınlanmaktadır:

This document is published under the terms of [Creative Commons Attribution-NonCommercial \(CC BY-NC\) License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/), which permits free use (such as link to the content or permission for its download, distribution, printing, copying, and reproduction in any medium) except change of contents and for commercial use, provided the original work is cited.

Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Yapılan çalışmada; Ocak 1947'den Mayıs 1948 kadar geçen yaklaşık on yedi aylık süreçte, *Cumhuriyet* ve *Ulus* gazetelerinin konu ile yakından ilgilendiği, haber başlıklarının yanı sıra köşe yazılarında da bu konunun sık sık işlendiği ve özellikle Ömer Rıza Doğrul'un köşe yazılarında bu konunun sürekli ele alındığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Filistin, Birleşmiş Milletler Taksim Kararı, Yahudi, İngiliz Manda İdaresi, *Ulus* Gazetesi, *Cumhuriyet* Gazetesi.

PARTITION PLAN FOR PALESTINE AND REFLECTIONS OF THE END OF THE BRITISH ADMINISTRATION ON *CUMHURİYET* AND *ULUS* NEWSPAPERS (1947-1948)

Abstract: In the history, Palestine witnessed many events which left a mark not only for Middle East but also all around the world. Especially the fact that Palestine fell into British mandate after World War I brought about radical changes in the region. In this process, the massive migration to Palestine by the Jews along with the reactions of Arabs against the migration and historical homeland emphasis brought about conflicts in the region. Therefore, certain plans were raised so as to solve the Palestine issue. Although the conflicts in the region decreased relatively with the start of World War II, they revived after the end of the war. With the end of World War II, the future of Palestine was included into United Nations' agenda. UN General Assembly decided on November 29th, 1947 that Palestine was to be split into Jewish and Arab states. Although the Jews accepted that plan; the Palestinians, neighboring Arab states and the Arab Union rejected it. Moreover, Turkey took the same side with the Arab states rejecting 1947 Partition Resolution and took a position that Palestine as a whole belongs to the Palestinians. In the night of May 14th, 1948, the 28-years British mandate in the region ended when all British Mandate Management left Palestine. On the same day, the Jewish residents in Palestine declared the one-sided independence of Israel. In this article, reflections on *Cumhuriyet* and *Ulus* magazines about UN split plan for Palestine and ending of British Mandate Management are discussed. Document review as qualitative research methodology is used in this study. It is identified in this study that in the process of almost seventeen months from January 1947 to May 1948, *Cumhuriyet* and *Ulus* newspaper were closely interested in the subject and moreover, it was frequently handled in the columns along with headlines especially in the columns by Ömer Rıza Doğrul consistently.

Keywords: Palestine, the United Nations Split Decision, Jewish, British Mandate Management, *Ulus* Magazine, *Cumhuriyet* Magazine,

Giriş

Müttefikler Filistin konusunda I. Dünya Savaşı sırasında bir taraftan Araplara bağımsızlık, diğer yandan da Yahudilere Filistin’de milli bir yurt vaat etmiştir. Savaşın sonlarına doğru Suriye ve Filistin’in durumunun kesinlik kazanmaya başlamasıyla birlikte,² İngiltere Dışişleri Bakanı Lord James Balfour’un Londra’daki Siyonist hareketi liderlerinden Lord Rotschild’e 2 Kasım 1917 tarihinde Filistin’de, “...Yahudi halkı için Filistin’de ulusal bir yurt kurulmasına olumlu yaklaşmaktadır ve bu hedefin gerçekleştirilmesi için gerekli çabayı sarf edecektir.” İfadeleriyle Yahudiler için bir yurt vaat eden Balfour Deklarasyonu adını alacak bir belge yayınlamıştır. 1919 yılında ise Filistin, İngiliz Manda İdaresi’ne bırakılmıştır.³

Balfour Bildirisi, manda yönetmeliğine dahil edilmiştir. Yönetmeliğin 6. Maddesinde şu hüküm yer almıştır: “Filistin idaresi, nüfusun diğer unsurlarının hak ve durumlarını korumak kaydıyla, göç edecek Musevileri teşvik etmeyi ve 4. Madde de adı geçen Musevi kuruluşlarla iş birliği yaparak göç edenleri iyi koşullar altında barındırmayı, onları devlete ait topraklara ve kamu hizmetlerinde kullanılmayan boş arazilere yerleştirmeyi üzerine alır.”⁴ Bu yönetmelikle birlikte Yahudi göçmenlerin bilhassa Avrupa ülkelerinden Filistin’e göçü hızlanmıştır. Bu bağlamda 1922 yılında Filistin’de 83,794 Yahudi yaşarken,⁵ 1931 yılında bu sayı 176,468’e, 1936 yılında 385.408’e, 1939 yılında ise toplam nüfusu 1.540.727 olan Filistin nüfusu içinde Yahudilerin sayısının 457,943 çıkmıştır.⁶

İngiliz manda idaresindeki Filistin bölgesinde 1925-1929 arasında Yahudi milli yurdu kurma çalışmalarına yönelik Yahudilerin faaliyetleri yavaşlamış olsa da 1929 yılında bu durgunluk Yahudi göçlerinin artmasıyla değişmeye başlamıştır. Diğer yandan Filistin’e turist ve ziyaretçi olarak gelen Yahudiler de bölgeyi terk etmeyerek yerleşmeye başlamıştır. Yahudilerin Filistin’e olan göçlerinin artması nihayetinde Arapların ayaklanmasına ve Arap-Yahudi çatışmalara neden olmuştur.⁷ 1929 Ağustos’unda Filistin’e artan Yahudi göçleri sonrası patlak vermiş ayaklanmalar ve nihayetinde yaşanan çatışmaların en

² Hasan Ali Ediz, Günün Mevzuları, “Filistin Meselesinin Mazisi, Hali ve İstikbali”, *Cumhuriyet*, 15.08.1947, s. 2.

³ Dawn Chatty, *Modern Ortadoğu’da Zorunlu Göç ve Mülksüzleştirme*, Çev. Evren Demirci, Koyu Siyah Yayınları, Ankara, 2019, s. 184-185.

⁴ Peter Mansfield, *Osmanlı Sonrası Türkiye ve Arap Dünyası*, Çev. Nuran Ülken, Sander Yayınları, İstanbul, 1975, s. 110-111.

⁵ Justin McCarthy, *The Population of Palestine*, Columbia University Press, New York, 1990, s. 30.

⁶ McCarthy, *The Population of Palestine*, s. 35.

⁷ Celal Tevfik Karasapan, *Filistin ve Şark-ül Ürdün* Cilt 2, Ahmet İhsan Matbaası, İstanbul, 1942, s. 161.

şiddetli yaşandığı yerler Halil-ür Rahman (Hebron) ve Safed gibi şehirler olmuştur.⁸

Filistin'de yaşanan Arap-Yahudi çatışmaları sonrası bölgede meydana gelen çatışmaların nedenini araştırmak için İngiliz Hükümeti Hope Simson Komisyonu adında bir komisyon göndermiştir. Bu komisyonca oluşturulmuş olan raporda, bölgede yaşanan Arap protestolarının nedeninin, yerli halkın Siyonistler tarafından aşağılanması kaynaklandığına yer verilmiştir. Sir Walter Shaw yönetiminde gönderilmiş olan diğer bir komisyon ise çatışmaların sebebinin Araplardaki Siyonistler tarafından boyunduruk altına alınacakları endişesinden kaynaklandığı belirtilmiştir. Ayrıca raporda, Yahudi göçünün sınırlandırılması, Yahudilerin Filistin'de toprak alımlarının denetimi ve Arap çiftçi ve tarım işçilerinin kovulmasının durdurulması gerektiği yönünde maddelere de işaret edilmiştir.⁹

Diğer yandan bölgeye gönderilmiş olan komisyon raporlarına rağmen Filistin'e Yahudi göçü her geçen gün artmıştır. Filistin'e artan Yahudi göçleri Arapların tepkisine neden olmuş ve nihayetinde bu göç hareketi bölgede yeni ayaklanmaları/Arap-Yahudi çatışmasını başlatmıştır. İngiltere'nin artan bu göç hareketlerine karşı herhangi bir girişimde bulunmaması nihayetinde 1936'da patlak vermiş olan Arap ayaklanmasına neden olmuştur. 1936 yılına kadar bölgesel çapta devam etmiş olan çatışmalar bu tarihten itibaren Filistin'in geneline yayılmıştır. Çatışmalar ve ayaklanmalar 1936'dan 1939 yılına kadar sürmüştür. İngiltere Araplarla Yahudileri uzlaştırmak için Londra'da bir yuvarlak masa toplantısı düzenlemeye karar vermiştir. Bu toplantıya sadece Filistin Araplarının temsilcileri değil, Filistin sorununun tüm Arap dünyasını ilgilendirdiği gerekçesiyle, Mısır, Suudi Arabistan, Irak, Ürdün ve Yemen temsilcilerini de çağırmıştır. Ancak toplantının Yahudi temsilcileriyle aynı masada olmasını Arap temsilcileri kabul etmemişlerdi. Bu sebeple, İngiliz yetkilileri temsilcilerle ayrı ayrı görüşmüştür. Arapların, Filistin konusundaki talep ve isteklerinden (Filistin'e Yahudi göçlerinin durdurulması,, Yahudilere toprak satışının yasaklanması, Yahudi devleti kurulması fikrinden vazgeçilmesi ve Filistin'de Arap bağımsızlığının tanınması) taviz vermemişlerdir. Yahudilerin talepleri ise İngiliz mandasının devamı ve Arap isteklerinin tersi yönde taleplerden oluşmuştur.¹⁰

Filistin meselesi konusunda Araplarla Yahudiler arasında bir uzlaşma sağlayamayan İngiltere, 1939'da Avrupa'da yaşanan krizin derinleşmesi ve

⁸ Karasapan, Filistin ve Şark-ül Ürdün, Cilt 2, s. 156.

⁹ Hollstein, Walter. *Filistin Sorunu*, Çev. Cemal A Ertuğ, Yücel Yayınları, İstanbul, 1975, s. 163-164; Karasapan, Filistin ve Şark-ül Ürdün, Cilt 2, s. 161.

¹⁰ Karasapan, Filistin ve Şark-ül Ürdün Cilt 2, s. 192-195; Fahir Armaoğlu, Filistin Meselesi ve Arap İsrail Savaşları (1948- 1988), İş Bankası Yayınları, Ankara, 1994, s. 49-58.; Mansfield, a.g.e., s.113-114.

gerginliğin artmaya başlamasıyla II. Dünya Savaşı arifesinde ayaklanmalara bir son verme yolunu aramıştır. 1939 Mayıs'ında Almanya ile savaşa girme ihtimali ortaya çıkmış olan İngiltere Araplarla arasının bozulmasını istememektedir. Çünkü çıkacak bir savaş durumunda Arap Ortadoğu'sunun petrol yatakları ve hava alanları İngiltere adına hayati önem taşımaktadır. Bu bağlamda İngiltere, Filistin konusunun çözümünü Sömürge Bakanı Malcolm MacDonald tarafından 17 Mayıs 1939 tarihinde hazırlanmış olan "The MacDonald White Paper" veya resmi adıyla "British Policy on Palestine" de görmüştür. Beyaz Kitap veya Beyaz Kağıt olarak adlandırılmış olan planla Filistin'e olan Yahudi göçlerine ve Filistin'in durumuyla ilgili düzenlemeler getirilmiştir. Üç kısma ayrılmış bu belgeye göre Filistin'de on yıl içinde bağımsız bir Filistin Devleti kurulması,¹¹ Filistin'e Yahudi göçünün beş yıl boyunca yılda 15 bin ile sınırlandırılması, bu süre sonunda Arap toplumu göçlerin devamını istemediği takdirde tamamen kesilmesi ve Yahudilere toprak satışının belirli bölgelerle sınırlandırılması yönünde kararlar yer almıştır. 1939'a kadar İngiltere Filistin'e Yahudi göçleri konusunda bir kısıtlama girişiminde bulunmamıştır. Diğer taraftan Beyaz Kitap/Kağıt'a rağmen Filistin'e göçler belirtilen sayının haricinde illegal yollardan devam etmiştir. Beyaz Kitap kararları hem Araplarca hem de Yahudilerce kabul görmemiştir. Yahudiler bu kararlara karşı çıkacak kampanyaya hazırlandıkları esnada II. Dünya Savaşı patlak vermiştir. Yahudiler İngiltere politikasına ne kadar da tepkili olsalar, Nazi Almanya'sını destekleme gibi bir durumları olmamıştır. Bu bağlamda Yahudi Bürosu'nun (Jewish Agency) başı ve en üst Yahudi idarecisi konumunda bulunan Ben-Gurion "Almanlara karşı İngiliz ordusuyla beraber sanki Beyaz Dosya (Kağıt/Kitap) hiç var olmamış gibi savaşmalı; Beyaz Dosya'ya karşı da adeta Almanya ile harp yokmuş gibi mücadele etmeliyiz" ifadeleriyle Yahudilerin savaş dönemi izleyeceği yola açıklık getirmiştir.¹²

1. 1947 Filistin Taksim Planına Giden Süreç ve Taksim Kararının İlanı

II. Dünya Savaşı 1945 yılında Müttefiklerin zaferiyle son bulmuş olmasına rağmen bu durum dünyaya bir anda barış getirmemiştir. Dünyanın farklı yerlerinde devam eden karışıklıklar Ortadoğu'da da sürmüştür. Bölge barışı, genel olarak iç dinamiklerin ve zaman zaman da dışarıdan yapılan müdahalelerle huzursuzluk yaşamış ve kesintiye uğramıştır.¹³ İkinci Dünya

¹¹ Karasapan, *Filistin ve Şark-ül Ürdün Cilt 2*, s. 192-195; Fahir Armaoğlu, *Filistin Meselesi ve Arap İsrail Savaşları (1948- 1988)*, İş Bankası Yayınları, Ankara, 1994, s. 49-58; Mansfield, a.g.e., s.114.

¹² William L. Cleveland, *Modern Ortadoğu Tarihi*, Çev. Mehmet Harmancı, Agora Kitaplığı, İstanbul, 2008,s.286-289; Ömer Turan, *Medeniyetlerin Çatıştığı Nokta Ortadoğu*, Yeni Şafak Gazetesi Kültür Armağanı, İstanbul, 2003, s. 164-168.

¹³ Bernard Lewis, *Ortadoğu*, Çev. Selen Y. Kölay, 11. Baskı, Arkadaş Yayınları, Ankara, 2015, s. 447.

savaşı öncesi yoğunlaşmış olan Arap-Yahudi çatışmaları II. Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle birlikte zayıflamış ve nispi sükûnet sağlanmış ise de savaşın bitmesiyle birlikte Filistin'de yaşanan nispi sükûn sona ermiştir.¹⁴

II. Dünya Savaşı sonrası Filistin'de sular durulmamıştır. Savaş sonrası İngiltere Filistin'de bir yandan Siyonist isteklerine, diğer yandan da Arapların Beyaz Kitabın tatbiki konusunda baskılarla karşılaşmıştır. Amerika Birleşik Devletleri desteğini almak için girişimlerde bulunan İngiltere bu desteği görememiştir.¹⁵ Ayrıca ABD Başkanı Truman İngiliz hükûmetine başvurarak Avrupa'daki Yahudi göçmenlerden 100.000 kişinin Filistin'e kabulünü istemiştir. Bu konuya sıcak bakmayan İngiltere, 10 Aralık 1946'da bir İngiliz-Amerikan Soruşturma Komisyonu kurulmasına razı olmuştur. 4 Ocak 1946'da çalışmalarına başlamış olan komisyon 22 Nisan 1946'da bir rapor vermiştir. Bu raporda, Filistin'de yeni bir düzenin kurulmasına karar verilmeye kadar manda idaresinin devam etmesine, Filistin'de toprak satışında, kiralınmasında ve kullanılmasında ırk, toplum ve din faktörünün gözeteilmemesi, yani Yahudilere toprak satışı yasağının kaldırılması hükümler yer almıştır. Ayrıca Komisyon, 100.000 Yahudi'ye derhal göç izni verilmesi yönünde salık verilerek Filistin'e yerleştirilmeleri ileri sürülmüştür. İngiltere başbakanı Attlee bu rapora karşı, Filistin'de sayıları 65.000'i bulan silahlı Yahudi birliklerinin dağılması ve bu kuvvetler silahlarını teslim etmedikçe ve Yahudi Ajansı Yahudilerin İngiliz tesislerine ve İngilizlere karşı yaptıkları saldırıları durdurmadıkça 100.000 Yahudi'nin göçüne rıza gösterilmeyeceğini belirtmiştir.¹⁶ Nihayetinde Yahudi göçleri konusunda ABD'nin İngiltere'ye yapmış olduğu baskıya rağmen İngiltere bu duruma karşı koymuştur.¹⁷ Bu bağlamda Yahudi grupların İngiliz Manda İdaresi'ne olan saldırıları başlamıştır. Yahudi İrgun örgütü tarafından 22 Temmuz 1946 tarihinde İngilizlerin Filistin'de karargâh olarak kullanmış oldukları King David otelinin havaya uçurulmasıyla İngiliz-Yahudi ilişkilerinde yeni bir dönem başlamıştır.¹⁸ Bu saldırıda 88 kişi (bazı kaynaklarda 91) ölmüş, 15 kişide yaralanmıştır.¹⁹ Bu bağlamda İngiltere'nin Filistin konusunda siyaseti de değişmiştir. Ömer Rıza Doğrul, Yahudi grupların saldırıları sonrası İngiltere'nin Filistin'de yaşayan İngiliz aileleri ve sivilleri başka yerlere nakletmeye karar vermiş olduğunu ve Filistin meselesiyle ilgili 1-Filistin'de

¹⁴ "Birleşmiş Milletler Assamblesinin Toplantısı", Cumhuriyet, 28.04.1947, s.1-3.

¹⁵ Armaoğlu, *Filistin Meselesi ve Arap İsrail Savaşları (1948- 1988)*, s.71.

¹⁶ Mansfield, *Osmanlı Sonrası Türkiye ve Arap Dünyası*, s.136; Armaoğlu, *Filistin Meselesi ve Arap İsrail Savaşları (1948- 1988)*, s.77-78.

¹⁷ Armaoğlu, *Filistin Meselesi ve Arap İsrail Savaşları (1948- 1988)*, s. 66.

¹⁸ Son Haberler, "Filistin'deki İngiliz Karargahı Bombalandı", *Cumhuriyet*, 23.07.1946, s. 3; Armaoğlu, *Filistin Meselesi ve Arap İsrail Savaşları (1948- 1988)*, s. 67-68.

¹⁹ Turan, *Medeniyetlerin Çatıştığı Nokta Ortadoğu*, s. 169.

tedhişe²⁰ son vermek, 2- Filistin meselesini halletmek ve 3-Filistin mandasının istikbalinin kararlaştırılması yönünde üç çözüm önerisi sunulmuş olduğunu ifade etmiştir.²¹

İngiltere bir yandan saldırı hareketlerine karşı önlemler alırken, diğer yandan da Filistin sorununu çözmenin yollarını aramıştır. Bu bağlamda 4 Şubat 1947 tarihinde Londra'da toplanmış olan konferansta Filistin'in taksimi gündeme gelmiştir. Ancak Arap temsilcileri Filistin'in taksimi ve Filistin'e olan Yahudi göçlerinin devamına kesin olarak karşı çıkmıştır.²² Bu konferansa Yahudi temsilciler katılmamıştır. Bunun sebebini ise Ömer Rıza Doğrul, Yahudilerin konferans sonucunda verilecek herhangi bir kararı kabul etmedikleri şeklinde ifade etmiştir. Konferansta İngiltere'nin Filistin'i iki bölgeye ayırarak birini Araplara, diğerini Yahudilere verme yönündeki teklifini, Araplar, Filistin'i kendi ülkeleri olarak kabul ettiklerinden tek bir karışını dahi feda etmek istememelerinden dolayı, Yahudiler ise Filistin'de belirli bölgelere değil bütün bölgelere yerleşme isteğinde olduklarından dolayı reddetmişlerdir.²³

İngiltere'nin çözüm önerilerinin hem Araplar hem de Yahudiler tarafından kabul edilmemesi ve İngiltere için Filistin mandasının önemli bir yük haline gelmesi üzerine İngiltere Filistin'den kurtulmak için yollar aramaya başlamıştır. II. Dünya Savaşı'nın etkisiyle zayıflamış olan İngiltere ekonomisi için Filistin mandası hem askeri hem de ekonomik anlamda bir yük halini almıştır. Churchill, "Filistin'de 100.000 kişilik bir kuvvet bulunduruyoruz. Bunların senelik masrafı 40 milyon sterline yakındır. Bu vaziyet bu gidişle muayyen olmayan bir zaman kadar devam edecektir" şeklinde ifade etmiştir.²⁴ Bu bağlamda İngiltere, çözümü nihai olarak Birleşmiş Milletler'de görmeye başlamıştır. *Cumhuriyet* Gazetesi, İngiltere Dışişleri Bakanı Ernest Bevin'in Filistin meselesinin çözümü konusunda söylemiş olduğu şu ifadelerle yer vermiştir: "Eğer iki hasım taraf meseleyi kendi aralarında halletmeğe muvaffak olamazlarsa ve İngiliz temsil heyetinin ileri sürdüğü teklifleri kabul etmezlerse, hükümetin bu meseleyi Birleşmiş Milletler Kuruluna götürmesi muhtemeldir."²⁵ Bu bağlamda İngiltere 2 Nisan 1947'de Filistin meselesinin çözümü için Birleşmiş Milletler'e başvurmuştur.²⁶

²⁰ Tedhiş/Tedhiş: Yıldırı, korkutma, dehşete düşürme, şaşırtma gibi anlamları barındırmaktadır. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara, 24. ss., 2007, s. 1054.

²¹ Ömer Rıza Doğrul, Siyasi İcmal, "Tedhişe Karşı Şiddet", *Cumhuriyet*, 01.02.1947, s. 3.

²² "Dün İki Saat Süren Konferansta Bir Karara Varılmadı", *Cumhuriyet*, 04.02.1947.

²³ Ömer Rıza Doğrul, Siyasi İcmal, "Yakınşarkın Tehlike Kaynağı", *Cumhuriyet*, 06.02.1947, s. 3.

²⁴ "Filistin ve İngiltere", *Cumhuriyet*, 19.02.1947, s.3.

²⁵ "Filistin Meselesi Birleşmiş Milletlere Verilecek", *Cumhuriyet*, 13.02.1947, s. 3.

²⁶ Armaoğlu, *Filistin Meselesi ve Arap İsrail Savaşları (1948- 1988)*, s. 84.

Cumhuriyet, Arap Delegasyonu sözcüsü Irak Dışişleri Bakanı Fazıl Cemalî'nin karara yaklaşımını ise şu şekilde aktarmıştır: *"Araplar, Milletler Cemiyeti tarafından zorla kabul ettirilmek istenmiş olan mandayı hiçbir zaman kabul etmemişlerdir. Eminim ki Birleşmiş Milletler Teşkilatı, Arapların aleyhine olarak bir karar verecek olursa onlar da ellerinden gelen her şeyle buna karşı koyacaklardır."*²⁷ Ömer Rıza Doğrul ise konuyu şu şekilde değerlendirmiştir: *"Bu kararın Yahudilere mi, Araplara mı yardım edeceğini düşünmek dahi fazladır. Çünkü İngiltere, Yahudilere karşı Balfour beyannamesiyle bağlı olduğu halde Birleşmiş Milletler Kurulu hiçbir şeyle bağlı değildir ve davayı her türlü tesirden azade olarak inceleyecek durumdadır."* Birleşmiş Milletler' de yedi üye ile temsil edilen Arap devletlerinin üyeleri sebebiyle Arapları önde görmüş olan Doğrul, Yahudiler konusunda da şu değerlendirmeyi yapmıştır: *"...Yahudi davasının boş kalacağını veya müdafaa olunmayacağını sanmak beyhudedir. Fakat Yahudilerin bu sırada Filistin'de yapmakta oldukları tedhiş, davanın Birleşmiş Milletler'e gitmesinden sonra da devam ettiği taktirde, artık İngiltere'ye karşı değil daha büyük bir otoriteye karşı gösterilen bir hareket sayılacağı için bu davayı büsbütün çürütecektir. Onun için, Yahudilerin tedhiş hareketlerinden vazgeçmeleri beklenmekte ve tedhişe karşı gelmek üzere faaliyete geçen mutedil Yahudilerin durumu düzeltmeleri umulmaktadır."*²⁸

İngiltere Filistin'de yaşanan saldırı faaliyetlerine ve Yahudi göçlerine karşı önlemler almayı sürdürmüştür. *Cumhuriyet* Gazetesi, üç Yahudi'nin İngiliz birliklerinden bir subay ve üç çavuşa karşı göstermiş oldukları şiddete karşı Irgun mensubu olan bu üç kişinin idama mahkûm edildiğini aktarmıştır.²⁹ İdam kararının onaylanması üzerine *Cumhuriyet* Gazetesi gizli Irgun radyosunun konuya yönelik şu ifadelerle yer vermiş olduğunu aktarmıştır: *"Bu üç kişinin idam edilmesi; harp esirlerinin idam edilmesi demektir. Eğer bu hükümler infaz edilecek olursa, İngilizler bunu "hayatlarıyla ödeyecektir."*³⁰ İngiltere Yahudi göçmenlerin Filistin'e girişlerini engellemek amaçlı aldığı önlemler çerçevesinde Herut adlı gemiyle Hayfa' ya gelmiş olan 800'e yakın Yahudi göçmenin karaya çıkışına izin vermeyerek onları Kıbrıs'a sürmüştür. Bu olay karşısında Yahudiler bir saatlik grev yapmışlardır.³¹ Ömer Rıza Doğrul devam eden Yahudi göçleri konusunda şu değerlendirmeyi yapmıştır: *"...Verilen habere göre tedhişçilerin bu sırada takip ettikleri hareket tarzı, elden geldiği kadar Filistin'e Siyonist muhacir kaçırarak, bu suretle kendilerini mümkün*

²⁷ "Davanın Birleşmiş Milletlere Havalesi Kararı Karşısında Arapların ve Yahudilerin Düşünceleri", *Cumhuriyet*, 18.02.1947, s. 1-3.

²⁸ Ömer Rıza Doğrul, Son Haberler, "Filistin ve Birleşmiş Milletler", *Cumhuriyet*, 19.02.1947, s. 3.

²⁹ Filistin'de Durum Vahamet Kesbetti, "Üç Yahudi Tedhişçisi İdam Mahkûm Edildi, Hayfa Limanındaki Gemilere Bombalar Kondu", *Cumhuriyet*, 12.02.1947, s. 1-3.

³⁰ Son Haberler, "Yahudiler Tehdit Ediyor", *Cumhuriyet*, 18.02.1947, s. 3.

³¹ Son Haberler, "Yahudiler Bir Saat Grev Yaptılar", *Cumhuriyet*, 18.02.1947, s. 3.

meritebe kuvvetlendirmek, muhalif bir karar karşısında kaldıkları takdirde umumi bir ihtilal çıkarmaktır. Fakat bu çeşit teşebbüslerin işe yarayacağını sanmak beyhudedir.”³²

Cumhuriyet Gazetesi, İngiliz Dışişleri Bakanı Ernest Bevin'in, Arapların on beş asırlık yurtlarını Yahudilere terk etmek niyetinde olmadıklarını ifade ettiğini ve Filistin meselesinin çözülmemesi halinde çok büyük karışıklıklara, hatta yeni bir savaşa üçüncü dünya savaşına sebep olabileceği ifadelerine yer vermiştir.³³ İngiltere'nin Filistin konusunda yaklaşımı böyle iken, ABD Filistin'e Yahudi göçlerini engelleyen veya kısıtlayan İngiltere'nin aksine bölgeye Yahudi göçlerinin devamına sıcak bakmıştır. Cumhuriyet Gazetesi Filistin'e Yahudi göçleriyle ilgili ABD'nin yaklaşımını destekler mahiyette olan Truman'ın şu ifadelerine yer vermiştir: “Mr. Truman 100 bin Yahudi'yi Filistin'e sokmak azmindedir.” Bu yaklaşım karşısında Arapların tepkisi ise Irak Dışişleri Bakanı Fazıl Cemali tarafından şu şekilde ortaya konmuştur: “İngiltere'nin Filistin'e Yahudi muhaceretine müsaade etmesi hususunda ısrar ediyor. Bence Truman'ın Amerika kapılarını Yahudilere açması daha yerinde bir harekettir. Böylelikle Truman, insanlığa hizmet etmiş olacak ve Ortadoğu'da kan dökülmesini önleyecektir.”³⁴

Filistin'de artık bir Arap-Yahudi çatışmasından çok bir İngiliz-Yahudi çatışması hâkim olmaya başlamıştır. Cumhuriyet Gazetesi, Yahudi gruplar tarafından Kudüs'ün merkezinde İngiliz subaylar kulübüne yapılan saldırıda 16 kişinin öldüğüne yer vermiştir.³⁵ Bu gelişme İngiltere'de tepkiyle karşılanmıştır. Cumhuriyet Gazetesi Sunday Express adında bir gazetenin Filistin'de yaşanan saldırı olaylarıyla ilgili şunları yazmış olduğuna yer vermiştir: “Ölenler için ağlamak kafi değildir. Bunların intikamını almak lazımdır. Vazifelerini yapan askerlerin katlinden mesul ve suçlu olanların hepsini idam etmek lazımdır.”³⁶ İngiltere'de Yahudi karşıtlığı hız kazanmıştır.³⁷ Bu olay sonrası İngiltere Filistin Yüksek Komiseri Sir Alan Cunningham, Başkomutan General Mac Millan ve İcra Konseyi üyelerinin de yer almış olduğu toplantı sonrası Cumhuriyet Gazetesi, Filistin genelinde süreklilik arz edecek bir sokağa çıkma yasağı, Filistin genelinde evlerde araştırma yapmak, bazı amme hizmetlerinin (postane, nakliye servisleri) kaldırılmasına, okulların kapatılmasına ve

³² Ömer Rıza Doğrul, Son Haberler, “Filistin ve Birleşmiş Milletler”, Cumhuriyet, 19.02.1947, s. 3.

³³ Filistin Meselesi, “Bevin Bu Meselenin Bir Harp Doğurması İhtimalinden Bahsetti”, Cumhuriyet, 26.02.1947, s. 1-3

³⁴ “Filistin Davası ve Birleşik Amerika”, Cumhuriyet, 27.02.1947, s. 1-3.

³⁵ “Filistin'de Tedhiş”, Cumhuriyet, 02.03.1947, s. 3.

³⁶ “Filistin'de Durum Çok Gerginleşti, İngiltere'den 'İntikam' Sesleri Yükseliyor”, Cumhuriyet, 03.03.1947, s. 3.

³⁷ “Filistin Hadiseleri Dolayısıyla İngiltere'de Yahudi Aleyhtarlığı Artıyor”, Ulus, 05.01.1947, s. 3.

milletlerarası ticarete son verilmesi ve Belediye Başkanlarının yerine bölge komiserlerinin getirilmesi gibi kararların çıkmış olduğuna yer vermiştir.³⁸ Ayrıca İngiltere sıkıyönetim ilan edilmiş bölgelerde saldırı faaliyetlerine katılanlardan 25 saldırganı tutuklamıştır.³⁹ İngiltere yaşananlar karşısında Filistin'e kaçak Yahudi göçmenleri getiren gemilere yönelik sıkı kontrol hareketleri başlatmış ve karaya çıkmak isteyen Yahudilere karşı sert önlemler almıştır.⁴⁰

Bölgede İngiliz Manda İdaresi önlemler almayı sürdürürken Araplar da toplanacak olan Birleşmiş Milletler Kurulu'ndaki hareket tarzlarını belirlemeye çalışmışlardır. Ömer Rıza Doğrul, Araplar için BM toplantısının önemli bir fırsat olduğunu, bu durumu iyi kullanarak Arap isteklerine uymayan kararların alınmasına mani olunabileceğini belirtmiştir. Araplarca doğru adımlar atılmadığı taktirde ise Filistin'in geleceğinin tehlikeye girebileceğine işaret etmiştir. Ayrıca Yahudi teşkilatının aleyhlerine bir karar çıkarmaması için çalışmış olduklarına, hatta tedhiş hareketleriyle dünyayı ilgilendiren hadiseler çikarmakla ve dünyanın zihnini geniş ölçüde meşgul ederek, fırsatı Siyonizm davası lehine kullandıkları değerlendirilmesini yapmıştır.⁴¹

Filistin meselesinin çözümü için Birleşmiş Milletler Kurulu 28 Nisan 1947'de Filistin'deki olayları araştırmak, Filistin'in geleceğinin, Arapların taleplerinin görüşülmesi ve bir çözüm yolu bulunması için toplanmıştır.⁴² Bu toplantıda Filistin meselesiyle ilgili belgeleri incelemek ve bu incelemeleri kontrol edecek bir komisyon kurulmasına karar verilmiştir.⁴³ Toplantıda Arapların Filistin'e bağımsızlık verilmesi yönündeki teklifi başta ABD olmak üzere reddedilmiştir.⁴⁴ *Cumhuriyet* Gazetesi, teklifin reddedilmesiyle ilgili Irak Dışişleri Bakanı Fazıl Cemal'in söylediklerini aktarmıştır: "Evimizin bir bölümü tutuşmuştur ve yangın genişlemektedir. Bununla beraber haksızlıkla karşılaşıyoruz. Filistin'e daha fazla muhacir gönderilmesini isteyenler ateşe petrol dökmekten başka bir şey yapmıyorlar." *Cumhuriyet* Gazetesi, Yahudilerin yaklaşımıyla ilgili ise de Irgun örgütünün yayınlamış olduğu şu beyanatı aktarmıştır: "Filistin'in istikbali Birleşmiş Milletler? Kurulu'ndaki müzakerelerle değil, Filistin'de yapılacak silahlı mücadele ile taayyün edecektir." ⁴⁵

³⁸ "Filistin'de Durum Çok Gerginleşti, İngiltere'den 'İntikam' Sesleri Yükseliyor", *Cumhuriyet*, 03.03.1947, s. 3.

³⁹ "Filistin'de Harekât Başladı", *Cumhuriyet*, 08.03.1947, s. 3.

⁴⁰ "Filistin'de Tedhiş", *Cumhuriyet*, 11.02.1947, s. 1-3.

⁴¹ Ömer Rıza Doğrul, "Filistin Tehlikesi", *Cumhuriyet*, 19.04.1947, s. 3.

⁴² "Birleşmiş Milletler Kurulu Bugün Toplanıyor", *Cumhuriyet*, 28.04.1947, s. 1-3.

⁴³ Filistin Davası, "Birleşmiş Milletler Genel Kurulu Dün Davayı Tetkike Başladı", *Cumhuriyet*, 28.04.1947, s. 1-3.

⁴⁴ "Filistin Davası", *Cumhuriyet*, 01.05.1947, s. 3.

⁴⁵ "Filistin Davası", *Cumhuriyet*, 02.05.1947, s. 3.

Filistin meselesini görüşmek için toplanmış olan Birleşmiş Milletler Kurulu'na Türkiye adına temsilci olarak 2 Ocak 1945 tarihli kararnameyle Türkiye'nin Washington Büyükelçisi olarak atanmış olan Hüseyin Rağıp Baydur katılmıştır.⁴⁶ Baydur konu hakkında Türkiye'nin görüşlerini bir nutukla açıklamıştır. *Cumhuriyet* Gazetesi Baydur'un nutkunu şu şekilde aktarmıştır: "Ortaçağda, bazı Avrupa memleketlerinden çıkarılan Yahudiler kendilerine Türkiye'de melce aramışlardı. O zamandan beri büyük bir Yahudi cemaati refah ve medeni hürriyetlerine tamamıyla sahip olarak Türkiye'de yaşamaktadır... Yahudi idaresinin bir temsilcisi... Bazı Avrupa memleketlerinin zulmüne kurban olan Yahudilere Türkiye Cumhuriyeti tarafından yapılan yardım ve insani muameleden dolayı Yahudi idaresinin taktirlerini beyan etti. Biri uzak ve diğeri yakın olan bu iki misal, Türklerin Yahudilere karşı olan hareket hatlarını belirlemeğe kâfidir." Baydur'un Araplarla ilgili ise *Cumhuriyet* Gazetesi'nde şu ifadelerine yer verilmiştir: "...Türk milletinin Araplarla müşterek uzun bir tarihi vardır. Araplarla birlikte, herkesin milli duygularına ve içtimai haklarına karşılıklı hürmet içinde, asırlarca beraber yaşadık ve çalıştık. Türk milleti, yeni Arap devletlerini mesut ve refah içinde görmeği arzu eder... Filistin'i en yakın bir istikbalde bağımsız görmek hususunda Arap komşularımızın tabii hassasiyetine ve arzusuna samimi olarak iştirak eder." Bu bağlamda Baydur, Türkiye'nin hangi yönde karar kılacağını açıkça ifade etmiştir.⁴⁷

Filistin meselesi için toplanmış olan Birleşmiş Milletler Kurulu meselenin çözümü konusunda bir karara varmadan dağılmıştır. Filistin meselesinin araştırılması ve nihayetinde bir çözüme kavuşturulması için 11 temsilcinin bulunacağı bir Filistin Tahkikat Komisyonu oluşturulmuştur.⁴⁸ Komitenin Filistin konusundaki raporunu en geç 1 Eylül 1947'de sunmasına karar verilmiştir.⁴⁹ Filistin Tahkikat Komisyonu Filistin meselesiyle ilgili incelemelerini tamamlayarak 1 Eylül 1947'de raporunu sunmuştur. Raporda, komite üyelerinin oy çoğunluğuyla kabul edilmiş bir çoğunluk planı ve birkaç üye tarafından desteklenmiş olan azınlık planı yer almıştır. Çoğunluk Planı'na göre; Filistin, biri Arap biri Yahudi Devleti ve Kudüs bölgesi olmak üzere üç bölünecek, Arap ve Yahudi devletleri 1 Eylül 1947'den itibaren iki yıllık bir geçiş dönemi sonrasında bağımsız olacaktır. Azınlık Planı'nda ise, Filistin, Araplarla Yahudiler arasında taksim edilmekle birlikte, Kudüs başşehir olmak üzere Arap ve Yahudi Devletlerinden oluşan bağımsız bir Filistin Federal

⁴⁶ BCA, 30-18-1-2/107-89-9.

⁴⁷ "Filistin Davasında Türk Görüşü", *Cumhuriyet*, 15.05.1947, s. 1-3.

⁴⁸ "Filistin Davası", *Cumhuriyet*, 16.05.1947, s. 1-3.

⁴⁹ Armaoğlu, *Filistin Meselesi ve Arap İsrail Savaşları (1948- 1988)*, s. 84.

Devleti kurulması önerisi yer almıştır.⁵⁰ Birleşmiş Milletler Umumi Katıplığı Türkiye’de dahil bütün hükümetlere ve milletlere çağrıda bulunarak Filistin Özel Tahkikat Komisyonu raporuna ait karar verilmeye kadar kuvvete ve tehdide başvurmaktan ve Filistin meselesinin halline engel olacak bir hareketten kaçınılmasına dair bir yazı göndermiştir.⁵¹ Ancak Araplar Filistin’in bölünmesini ne şekilde olursa olsun reddetmişlerdir. *Cumhuriyet* Gazetesi, Yüksek Arap Komitesi’nin Kahire’de yapmış olduğu toplantı sonrası şu tebliği yayınlamış olduğuna yer vermiştir: “*Tahkik Komisyonu’nun teklifleri Arapların görüşünü değiştirmeyecektir. Birleşmiş Milletler’in, Mukaddes Filistin toprağının yetmiş milyon Arap ve dört yüz milyon Müslüman tarafından ölünceye kadar müdafaa edileceğini bilmesi lazımdır.*”⁵² Yahudiler, Filistin’in herhangi bir şekilde parçalanmamasına karşı az çok umumi bir mukavemet göstermiş olmakla birlikte⁵³ Tahkikat Komisyonu’nun kararlarını olumlu karşılamıştır.⁵⁴

Filistin meselesinin çözümü konusunda faaliyetlerin devam ettiği bir dönemde Filistin’de Arap-Yahudi çatışmaları da şiddetlenmiştir. *Cumhuriyet* Gazetesi Tel Aviv’de yaşanan çatışmalarda iki Arap ve bir Yahudi’nin öldüğünü, durumun bu şekilde devam etmesi halinde ise Filistin’de asayişin gün geçtikçe sağlanmasının zorlaşacağı değerlendirmesini yapmıştır.⁵⁵ Filistin’de Araplarla Yahudiler arasında çatışmalar olurken diğer yandan da Yahudilerle İngiliz Manda İdaresi arasında çatışmalar devam etmiştir. *Cumhuriyet* Gazetesi’nin İngiliz BBC’den aktarmış olduğu habere göre Filistin’de İngiliz askerlerine karşı Yahudi Stern örgütünün saldırısı sonrası Hayfa ve Tel Aviv’de dört İngiliz askerinin öldüğü dört kişinin de yaralanmış olduğu belirtilmiştir.⁵⁶ Yahudi grupların İngiliz askerlerine yönelik saldırıları İngiltere’de gösterilere neden olmuştur. *Cumhuriyet* Gazetesi, Liverpool ve Manchester’da yapılan gösterilerde ‘Kahrolsun Yahudiler’ sloganlarının atılmış olduğunu, Yahudilere ait mağazaların camlarının kırılmış olduğunu aktarmıştır.⁵⁷

2. Birleşmiş Milletler Kararı ve İsrail Devleti’nin İlanı

İngiltere Filistin’de derinleşen sorunlar karşısında yetersiz kalınca çözümü I. Dünya Savaşı sonrası devralmış olduğu Filistin Manda İdaresi’ni bırakarak

⁵⁰ “Filistin’in İki Parçaya Taksimi Kararlaştı”, *Cumhuriyet*, 01.09.1947; “Filistin İçin 2 Hal Çaresi”, *Ulus*, 02.09.1947, s.4; Armaoğlu, *Filistin Meselesi ve Arap İsrail Savaşları (1948- 1988)*, s. 85-86.

⁵¹ *BCA*, 30-10-0-0/266-793-48.

⁵² Filistin Davası, “Araplar Filistin’in Taksimini Kabul Etmiyorlar”, *Cumhuriyet*, 03.09.1947, s. 1-3.

⁵³ Filistin İçin 2 Hal Çaresi, “Araplar Kati Durum Alıyorlar”, *Ulus*, 02.09.1947, s. 4.

⁵⁴ Filistin Davası, “Yahudiler Memnun”, *Cumhuriyet*, 03.09.1947, s. 3.

⁵⁵ “Filistin’de Kanlı Hadiseler”, *Cumhuriyet*, 22.05.1947.

⁵⁶ “Filistin’de Dün Yeniden Kanlı Hadiseler Oldu”, *Cumhuriyet*, 30.05.1947.

⁵⁷ “İngiltere’de Yahudilere Karşı Nümayişler Devam ediyor”, *Cumhuriyet*, 05.08.1947, s. 3.

Filistin'den çekilmekte bulmuştur. *Cumhuriyet* Gazetesi İngiltere Sömürgeler Bakanı Creech Jones'in kararla ilgili şu ifadelerine yer vermiştir: “*Bundan böyle Filistin'in istikbali Birleşmiş Milletler Teşkilatı'nın elindedir. Şimdiki müzakereler neticesinde bir hal çaresine varılmadığı takdirde dahi, İngiltere Filistin'deki birliklerini yakında geri çekmek ve bu memleketin idaresini terk etmek kararındadır.*”⁵⁸ *Ulus* Gazetesi Jones'in, Filistin meselesinin hali konusunda ise şunları söylemiş olduğunu aktarmıştır: “*İngiltere Hükümeti, Yahudi olsun veya olmasınlar Avrupa'da yer değiştiren kimseler meselesinin milletlerarası bir mesuliyet mahiyetini taşıdığı, bu itibarla bu hususta acil tedbirler alınması gerektiği kanaatindedir.*”⁵⁹

Filistin taksim planı Kasım 1947'de Birleşmiş Milletler Kurulu'nda görüşülmeye başlanmıştır. ABD ve Sovyet Rusya tarafından taksim kararı açıkça desteklenmiştir.⁶⁰ Araplar hem bu iki devletin desteğine hem de verilecek olan taksim kararına şiddetle karşı çıkmıştır. *Ulus* Gazetesi, Irak Başbakanı Salih Cabir'in Filistin meselesinin Araplar için bir ölüm kalım meselesi olduğunu, kutsal toprakları kurtarmak için Arapların Siyonizm'i destekleyen büyük devletlerle olduğu gibi, küçük devletlerle de savaşacağı sözlerine yer vermiştir. *Ulus*, bazı Arap liderleri tarafından taksim kararının harp ilanı olarak görülmüş olduğuna yer vermiştir.⁶¹ Arapların karşı koymasına rağmen Tahkikat Komisyonu üyelerinin çoğu tarafından kabul edilmiş olan çoğunluk planı (Filistin taksim planı) Birleşmiş Milletler Kurulu'nda 10 çekimser, 13 muhalif oya karşılık 33 oyla kabul edilmiştir.⁶² Bu kararla Filistin Araplarla Yahudiler arasında bölünürken, Kudüs'e ise milletlerarası bir statü verilmiştir.⁶³ Bu plana göre Arap Devletine Filistin topraklarının %42.88'i verilirken, Yahudi Devletine %56.47'si verilmiştir. Nüfus dağılımı ise, Yahudi Devleti sınırları içerisinde toplam 905.000 kişiden 498.000'i Yahudi, 407.000'i Arap'tır. Arap Devleti sınırları içerisinde toplam nüfus 725.000'i Arap ve 10.000 Yahudi olmak üzere toplam 735.000 olarak belirlenmiştir. Kudüs nüfusuna bakılacak olursa, toplam 205.000 olan toplam nüfus içerisinde 105.000'ini Arap 100.000'inin Yahudilerden oluşacağı yer almıştır.⁶⁴

BM'nin taksim kararı Filistin'de protesto dalgalarına ve gösterilere neden olmuştur. *Cumhuriyet* Gazetesi'nin haberine göre Şam'da gerçekleşmiş olan

⁵⁸ “İngiltere Filistin'den Çekiliyor”, *Cumhuriyet*, 27.09.1947, s. 1-3.

⁵⁹ Filistin Meselesi, “Dün İngiliz Görüşü Açıklandı”, *Ulus*, 27.09.1947, s. 4.

⁶⁰ Hollstein, a.g.e., s. 213.

⁶¹ Filistin Meselesi, “Araplar Karşı Koyuyor”, *Ulus*, 28.11.1947, s. 4.

⁶² Cleveland, *Modern Ortadoğu Tarihi*, 295. “Filistin'in Taksimine Karar Verildi”, *Cumhuriyet*, 30.11.1947, s. 1-3.

⁶³ “Kudüs Milletlerarası Bir Şehir Olacak”, *Cumhuriyet*, 01.12.1947, s. 2.

⁶⁴ Armaoğlu, *Filistin Meselesi ve Arap İsrail Savaşları (1948- 1988)*, s. 86.

gösterilerde altı bin kişilik bir grubun Şam'da bulunan ABD Elçiliği'ni ateşe vererek, bayrağını yakmış olduklarına yer vermiştir.⁶⁵

İngiltere 29 Kasım 1947 tarihli taksim kararı sonrası Aralık ayından itibaren Filistin'deki kuvvetlerini çekmeye başlamıştır. Yahudilerin taksimle kendilerine ayrılan yerleri İngiltere çekilmeden ele geçirmeye başlaması ve Arapların da bunu engellemeye çalışmasıyla taksim kararından hemen sonra Arap-Yahudi çatışması başlamıştır. 1 Ocak 1948- 15 Mayıs 1948 tarihleri arasında İngiltere'nin Filistin'den çekilmesini tamamlayacağını açıklaması, çatışmaları savaş boyutuna ulaştırmıştır. 30 Kasım 1947-1 Mart 1948 tarihleri arasında çıkan çatışmalarda çok sayıda Arap, Arapların sayısına yakın Yahudi ve az sayıda da İngiliz vatandaşı olmak üzere toplam 1378 kişi ölmüştür.⁶⁶ Nihayetinde 1948 yılının Mayıs ayına gelindiğinde ise, Batı'nın desteğiyle ve Arapların muhalefetine rağmen, Siyonistler kendilerine bırakılan toprakların denetimini ve Arap topraklarının bir kısmını da ele geçirecek 14 Mayıs 1948'de İsrail Devleti'nin bağımsızlığını ilan etmiştir.⁶⁷ *Ulus* Gazetesi Filistin konusunu 15 Mayıs 1948 tarihli nüshasında manşette verdiği haberde "Filistin'de manda idaresi sona erdi" başlığıyla duyurmuştur. *Ulus*, Mısır Başbakanı'nın yeni kurulmuş olan İsrail Devleti'ne karşı Mısır kuvvetlerine Filistin'e girme emri vermiş olduğunu, Bakanlar Kurulu kararıyla Ürdün'ün de Yahudi Devleti'ne karşı savaş ilan ettiğine yer verirken, ABD Başkanı Truman'ın ise Yahudi Devleti'ni tanımış olduğunu duyurmuştur. Gazete kurulmuş olan Yahudi Devleti'yle ilgili ise, Ben Gurion'un Başbakanlık ve Savunma Bakanlığı'na getirilmiş olduğuna yer vermiştir.⁶⁸ 1948 yılında Filistin'in toplam nüfusu 2,062,000'dir. Bu nüfus içerisinde Arapların sayısı 1,415,000 iken, Yahudi nüfusu 650,000 kişiye yükselmiştir. 1918'de Filistin'de toplam 6,580,755 hektarlık toprağın 162,500 hektarı yani %2.5'i Yahudilerin elinde bulunuyorken, Mayıs 1948'de bu miktar 372,925 hektara yani %5.67'ye yükselmiştir.⁶⁹ İsrail Devleti Türkiye tarafından 24 Mart 1949 tarihinde Bakanlar Kurulu kararıyla tanınmıştır.⁷⁰

⁶⁵ "Filistin'in Taksimi Arapları Kızdırdı", *Cumhuriyet*, 01.12.1947, s. 2.

⁶⁶ Armaoğlu, *Filistin Meselesi ve Arap İsrail Savaşları (1948- 1988)*, s. 92.

⁶⁷ Cleveland, *Modern Ortadoğu Tarihi*, 292-295; *Türk-İsrail İlişkilerinin Dünü-Bugünü-Yarını*, İstanbul: Harp Akademileri Komutanlığı Yayınları, 1997, s.11-13; Mansfield, *Osmanlı Sonrası Türkiye ve Arap Dünyası*, s.93.

⁶⁸ "Mısır Kıtaları Dün Gece Yarısı Sınırı Aştılar, Filistin'de Manda İdaresi Sona Erdi, Amerika Yeni Kurulan Yahudi Devletini Tanıdı, Ürdün Harp İlan Etti, Yahudi Devleti Kuruldu," *Ulus*, 15.05.1948, s. 1-4.

⁶⁹ Türkkaya Ataöv, "Filistin Sorununun Ardındaki Gerçek: İsrail'in Kuruluşuna Kadar, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Cilt.25, S.3, Ankara, 1970, s. 52-53; Mehmet Ali Duran, "Politik Siyonizm Ekseninde Yahudi Devleti Fikri", *Akademik Tarih ve Araştırmalar Dergisi*, Cilt:2, Sayı: 1, 2020, s. 155.

⁷⁰ BCA, 30-18-1-2/118-108-3.

BM'nin taksim kararı ve İsrail Devleti'nin ilanı Filistin meselesi sona erdirmek şöyle dursun tam aksine yeni çatışmaları hatta Arap-İsrail savaşlarını da beraberinde getirmiştir. İsrail Devletine tanınmış olan sınırlar dahilinde kalmayarak topraklarını sürekli genişletmiştir. Bu durum nihayetinde bir zamanlar mülteci konumunda olan Yahudilerin düştükleri durumun aynısını Filistinli Arapların yaşamasına sebep olmuştur.⁷¹ Birleşmiş Milletler Kurulu tarafından Yahudi Devleti olarak belirlenmiş olan bölge sınırları içinde yaşayan 850.000 Filistinli' den yalnızca 160.000'i kendi topraklarında ve evlerinde ya da yakın bölgelerde yaşamalarını sürdürmüş olsalar da bölgede kalanlar İsrail'deki Filistinli azınlıklar durumuna gelmiştir.⁷² Nihai olarak 1948-1949 yıllarında yaklaşık olarak 650.000 Arap'ın mülteci konumuna düşmüştür.⁷³

Sonuç

Medeniyetlerin beşiği olan Ortadoğu zengin kültürel birikimi, jeopolitik konumu ve ekonomik potansiyeli ile her zaman bölgesel ve küresel aktörlerin ilgi alanı olmuştur. Ortadoğu özelinde Filistin'in üç semavi dinin (İslamiyet, Hristiyanlık ve Musevilik) ortaya çıkmış olduğu kutsal atfedilen Kudüs topraklarına sahip olması nedeniyle bölgesel anlamda önemli mücadele alanı olmuştur. Tarihsel süreçte çeşitli topluluklara ev sahipliği yapmış olan Filistin topraklarında Osmanlı egemenliği altında bulunduğu 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren yönelmiş olan Yahudi göçleri ile birlikte yeni bir dönem başlamıştır. 20. yüzyılın başlarında I. Dünya Savaşı Sonrasında ise İngiliz Manda İdaresi'ne bırakılmış olan Filistin topraklarında Osmanlı Dönemi'nde yaşanan huzur ortamı tam anlamıyla bozulmuştur. 1917 Balfour Deklarasyonu'nda yer alan Yahudi Milli Yurdu ifadesi ve sonrasında bölgeye yoğun olarak yönelmiş olan Yahudi göçleri yerleşik Arap toplumunun tepkisini artırmış ve yeni bir çatışmanın da fitilini ateşlemiştir. 1939 yılı yani II. Dünya Savaşı'na kadar bölgeye yönelmiş olan yoğun Yahudi göçleri ile çatışmalar zirveye ulaşmış olsa da İngiliz idaresi savaş öncesinde çatışmaları sert önlemlerle bastırmıştır. II. Dünya Savaşı'nın bitişiyle birlikte yeni çatışma evresinin başlamış olduğu Filistin topraklarında artık bir paylaşım veya ikili devlet planları sesli olarak dile getirilmeye başlanmıştır. *Ulus ve Cumhuriyet* Gazeteleri bölgede yaşanan gelişmeleri genellikle uluslararası basından aktarmış olduğu haberlerle gündeme getirmiştir. Bilhassa *Cumhuriyet* Gazetesi'nde yer alan haberlerde köşe yazılarıyla konuya değinmiş olan Ömer Rıza Doğrul Filistin meselesiyle ilgili gelişmeleri değerlendirip yorumlamıştır.

⁷¹ D. K. Fieldhouse, *Ortadoğu'da Batı Emperyalizm 1914-1958*, Çev. Merve Şahin, Tarih ve Kuram Yayınları, İstanbul, 2018, s.266-267.

⁷² Ilan Pappé, *Modern Filistin Tarihi*, Çev. Nuri Plümer, Phoenix Yayınevi, Ankara, 2007, s.188.

⁷³ Fieldhouse, *Ortadoğu'da Batı Emperyalizm 1914-1958*, s.266-267.

Doğrul yazılarında konuyu o gün veya o ayın gelişmeleri üzerinden hem Arapların hem de Yahudilerin Filistin meselesine yönelik yaklaşımlarını köşesine taşıyarak her iki tarafın da yaklaşımı üzerinden değerlendirmiştir.

II. Dünya Savaşı sonrasında Yahudiler Filistin'de bir Yahudi devleti kurmak için yürütmüş oldukları faaliyetlere hız vermiştir. Yahudiler bir taraftan Araplarla mücadeleye devam ederken diğer taraftan da İngiliz Manda İdaresi'ne karşı silahlı gruplar vasıtasıyla saldırılarda bulunmuştur. Bu bağlamda *Ulus* ve *Cumhuriyet* gazetelerinde Filistin meselesi konusunda özellikle İngiltere ile Yahudiler arasında yaşanan çatışmalar ön plana çıkmıştır. Araplar konusunda ise her iki gazete de Arap liderlerin 1947-1948 yıllarında Filistin meselesi konusundaki nutuklarına ve beyanatlarına yer vermiştir. Silahlı Yahudi grupların İngiliz Manda İdaresi'ne karşı yürütmüş oldukları tedhiş faaliyetlerinin her iki gazete tarafından yoğun olarak işlenen konulardan biri olduğu görülmüştür. Özellikle *Cumhuriyet* Gazetesi'nin Filistin'de Yahudi grupların gerçekleştirmiş olduğu eylemleri ağırlıklı olarak gündeme getirmiş olduğu tespit edilmiştir. *Ulus* ve *Cumhuriyet* gazetelerinde Yahudi grupların gerçekleştirmiş oldukları eylemlerin tedhiş veya tedhişçilik olarak nitelendirilmiş olduğu görülmüştür. *Ulus* ve *Cumhuriyet* gazetelerinin, 1947 Taksim Planı'na kadar olan süreci, Taksim Planı kararının Birleşmiş Milletler'e taşınması ve nihai kararın verilmesine dair haberleri genellikle uluslararası basından yaptıkları aktarımlarla gündeme getirmişlerdir. Haber içeriklerinde Yahudilere yönelik ağır eleştirel bir dil kullanılmamakla birlikte, Filistin meselesiyle ilgili gelişmeleri de uluslararası basın ve radyo kanalıyla yayınlanmış olan haberler doğrultusunda gündeme getirmişlerdir. Arap görüşünün ağırlıklı olarak yer aldığı haberlerde ise yine uluslararası basın ve radyo haberlerinden alınmış haberler ekseninde konuyu gündeme taşımışlardır. 1947 ile 1948 yıllarında Filistin'e olan Yahudi göçleriyle ilgili haberlere çok yer vermemiş olan *Ulus* ve *Cumhuriyet* Gazeteleri zaman zaman kısa da olsa göçler ve Filistin nüfusuyla ilgili verilere de yer vermiştir. Türkiye'nin Filistin meselesiyle ilgili söylemi veya yaklaşımıyla ilgili hem *Ulus* Gazetesi'nde hem de *Cumhuriyet* Gazetesi'nde 1947-48 tarihlerinde Türkiye'nin konuya dair söylem ve yaklaşımı çok kısıtlı sayıda yer almıştır.

Filistin'de I. Dünya Savaşı ile birlikte ortadan kalkmış olan barış ve sükûnet ortamı İngiliz Manda İdaresi döneminde tam anlamıyla kaybolmuştur. Bölgede yerleşik halde bulunan Arap nüfusuna karşılık 1948 yılına kadar Yahudi göçleriyle birlikte bölge nüfusu ciddi değişikliklere uğramış ve uğramaya devam etmektedir. Yahudi nüfusunun I. Dünya Savaşı sonrasında toplam nüfus içindeki sayısı çok düşük iken bu sayı İngiliz Manda İdaresi döneminde Yahudi göçleriyle artmış, bölgede nüfus dengesi bozulmuş ve beraberinde bölgede Arap-Yahudi çatışmaları başlamıştır. 1947'de Birleşmiş Milletler Kurulu'nun vermiş olduğu Filistin Taksim Kararı ve sonrasında 1948'de İngiliz Manda İdaresi'nin sona ermesiyle birlikte Filistin meselesinin çözüme

kavuşacağını düşünen ABD, İngiltere ve Sovyet Rusya gibi büyük devletlerin düşüncesinin aksine asıl mesele 1948 sonrası başlamış ve günümüze kadar devam etmiştir. İsrail Devleti'nin kurulması ve bağımsızlığının tanınmasına rağmen Yahudilerin yayılma siyasetinden vazgeçmemesi, bölgenin jeopolitik konumu nedeniyle bölgede etkin devletlerin rekabetleri ve bölgede yaşanan terör olayları bölge barışının sağlanmasına en büyük engelleri teşkil etmektedir. İsrail'in yayılmacı politikası sonrası binlerce Filistinli yurtlarından olmuş ve mülteci durumuna düşmüştür. Bu bağlamda Filistin meselesinin çözümü o günden bu güne çözümsüz kalmış ve kalmaya devam edecek gibi gözüküyor.

Kaynakça

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık *Cumhuriyet* Arşivi, *BCA*, 30-18-1-2/107-89-9.

BCA, 30-18-1-2/118-108-3.

BCA, 30-10-0-0/266-793-48.

"Birleşmiş Milletler Assamblesinin Toplantısı", *Cumhuriyet*, 28.04.1947.

"Davanın Birleşmiş Milletlere Havalesi Kararı Karşısında Arapların ve Yahudilerin Düşünceleri", *Cumhuriyet*, 18.02.1947.

"Dün İki Saat Süren Konferansta Bir Karara Varılamadı", *Cumhuriyet*, 04.02.1947.

"Filistin Davası", *Cumhuriyet*, 16.05.1947.

"Filistin Davası", *Cumhuriyet*, 01.05.1947.

"Filistin Davasında Türk Görüşü", *Cumhuriyet*, 15.05.1947.

"Filistin İçin 2 Hal Çaresi", *Ulus*, 02.09.1947.

"Filistin Meselesi Birleşmiş Milletlere Verilecek", *Cumhuriyet*, 13.02.1947.

"Filistin ve İngiltere", *Cumhuriyet*, 19.02.1947.

"Filistin'de Durum Çok Gerginleşti, İngiltere'den 'İntikam' Sesleri Yükseliyor", *Cumhuriyet*, 03.03.1947.

"Filistin'de Dün Yeniden Kanlı Hadiseler Oldu", *Cumhuriyet*, 30.05.1947.

"Filistin'de Harekât Başladı", *Cumhuriyet*, 08.03.1947.

"Filistin'de Kanlı Hadiseler", *Cumhuriyet*, 22.05.1947.

"Filistin'de Tedhiş", *Cumhuriyet*, 11.02.1947.

"Filistin'in İki Parçaya Taksimi Kararlaştı", *Cumhuriyet*, 01.09.1947.

"Filistin'in Taksimi Arapları Kızdırdı", *Cumhuriyet*, 01.12.1947.

“Filistin’in Taksimine Karar Verildi”, *Cumhuriyet*, 30.11.1947.

“İngiltere Filistin’den Çekiliyor”, *Cumhuriyet*, 27.09.1947.

“İngiltere’de Yahudilere Karşı Nümayişler Devam ediyor”, *Cumhuriyet*, 05.08.1947.

“Kudüs Milletlerarası Bir Şehir Olacak”, *Cumhuriyet*, 01.12.1947.

“Mısır Kıtaları Dün Gece Yarısı Sınırı Aştılar, Filistin’de Manda İdaresi Sona Erdi, Amerika Yeni Kurulan Yahudi Devletini Tanıdı, Ürdün Harp İlan Etti, Yahudi Devleti Kuruldu,” *Ulus*, 15.05.1948.

Armaoğlu, Fahir. *Filistin Meselesi ve Arap İsrail Savaşları (1948- 1988)*, Ankara: İş Bankası Yayınları, 1994.

Bernard Lewis, *Ortadoğu*, Çev. Selen Y. Kölay, Ankara: Arkadaş Yayınları, 11. bs., 2015.

Chatty, Dawn. *Modern Ortadoğu’da Zorunlu Göç ve Mülksüzleştirme*, Çev. Evren Demirci, Koyu Siyah Yayınları, Ankara, 2019.

Cleveland, William L. *Modern Ortadoğu Tarihi*, Çev. Mehmet Harmancı, İstanbul: Agora Kitaplığı, 2008.

Devellioğlu, Ferit. *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları, 24. bs., 2007.

Duran, Mehmet Ali. “Politik Siyonizm Ekseninde Yahudi Devleti Fikri”, *Akademik Tarih ve Araştırmalar Dergisi*, Cilt:2, Sayı: 1, 2020, (s.135-158)

Fieldhouse, D. K. *Ortadoğu’da Batı Emperyalizm 1914-1958*, Çev. Merve Şahin, İstanbul: Tarih ve Kuram Yayınları, 2018.

Filistin Davası, “Araplar Filistin’in Taksimini Kabul Etmiyorlar”, *Cumhuriyet*, 03.09.1947.

Filistin Davası, “Birleşmiş Milletler Genel Kurulu Dün Davayı Tetkike Başladı”, *Cumhuriyet*, 28.04.1947.

Filistin Davası, “Yahudiler Memnun”, *Cumhuriyet*, 03.09.1947.

Filistin İçin 2 Hal Çaresi, “Araplar Kati Durum Alıyorlar”, *Ulus*, 02.09.1947.

Filistin Meselesi, “Araplar Karşı Koyuyor”, *Ulus*, 28.11.1947.

Filistin Meselesi, “Dün İngiliz Görüşü Açıklandı”, *Ulus*, 27.09.1947.

Filistin’de Durum Vahamet Kesbetti, “Üç Yahudi Tedhişçisi İdama Mahkûm Edildi, Hayfa Limanındaki Gemilere Bombalar Kondu”, *Cumhuriyet*, 12.02.1947.

Hasan Ali Ediz, Günün Mevzuları, “Filistin Meselesinin Mazisi, Hali ve İstikbali”, *Cumhuriyet*, 15.08.1947.

Hollstein, Walter. *Filistin Sorunu*, Çev. Cemal A Ertuğ, Yücel Yayınları, İstanbul, 1975.

Karasapan, Celal Tefvik. *Filistin ve Şark-ül Ürdün Cilt 2*, İstanbul: Ahmet İhsan Matbaası, 1942.

Mansfield, Peter. *Osmanlı Sonrası Türkiye ve Arap Dünyası*, Çev. Nuran Ülken, İstanbul: Sander Yayınları, 1975.

McCarthy, Justin. *The Population Of Palestine*, New York: Columbia University Press, 1990.

Ömer Rıza Doğrul, "Filistin Tehlikesi", *Cumhuriyet*, 19.04.1947.

Ömer Rıza Doğrul, Siyasi İcmal, "Tedhişe Karşı Şiddet", *Cumhuriyet*, 01.02.1947.

Ömer Rıza Doğrul, Siyasi İcmal, "Yakınşarkın Tehlike Kaynağı", *Cumhuriyet*, 06.02.1947.

Ömer Rıza Doğrul, Son Haberler, "Filistin ve Birleşmiş Milletler", *Cumhuriyet*, 19.02.1947.

Pappe, Ilan. *Modern Filistin Tarihi*, Çev. Nuri Plümer, Ankara: Phoenix Yayınevi, 2007.

Son Haberler, "Filistin'deki İngiliz Karargahı Bombalandı", *Cumhuriyet*, 23.07.1946.

Son Haberler, "Yahudiler Tehdit Ediyor", *Cumhuriyet*, 18.02.1947.

Turan, Ömer. *Medeniyetlerin Çatıştığı Nokta Ortadoğu*, İstanbul: Yeni Şafak Gazetesi Kültür Armağanı, 2003.

Türk-İsrail İlişkilerinin Dünü-Bugünü-Yarını, İstanbul: Harp Akademileri Komutanlığı Yayınları, 1997.

Türkkaya, Ataöv. "Filistin Sorununun Ardındaki Gerçek: İsrail'in Kuruluşuna Kadar", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, C.25, S.3, Ankara, 1970, (s.29-66).